

ZLOUPORABA ALKOHOLA MEĐU UČENICIMA SREDNJE STRUKOVNE ŠKOLE

ZORA ZUCKERMAN ITKOVIĆ

DALIBORKA KOLAK

Sveučilište u Zadru, Odjel za pedagogiju
University of Zadar, Department of pedagogy

UDK: 364.272-053.6

Pregledni članak / *Review*

Primljeno / *Received*: 10. VII. 2009.

U ovom radu razmatraju se osnovne značajke vezane uz problematiku zlorporabe alkohola kod adolescenata koji pohađaju srednju strukovnu školu. Istraživanje je provedeno među učenicima tijekom veljače - travnja 2008. godine u Školskom centru za strukovna zanimanja grada Viteza (Bosna i Hercegovina), u kojem prema najnovijim podacima (lipanj 2009.) živi preko 60% hrvatskog stanovništva. Uzorak dobiven slučajnim izborom sastojao se od 200 učenika različitog spola, dobni skupina, školskog uspjeha i obiteljske situacije. Cilj rada bio je dobiti što cjelovitiju sliku o konzumaciji alkohola među učenicima strukovne škole koja uključuje odgovore na niz pitanja, od količine alkohola koju učenici povremeno ili redovito piju, učestalosti opijanja, do razlika između muškog i ženskog spola, vrste alkohola koji se najčešće konzumira, povezanosti pijenja s školskim uspjehom, obiteljskom situacijom, provođenjem slobodnog vremena i drugo. Korišten je standardizirani anketni upitnik izrađen u svrhu ovog istraživanja. Rezultati su potvrdili postavljenu glavnu hipotezu da učenici srednje strukovne škole značajno konzumiraju alkohol i da se relativno često opijaju. Također, dobiveni su mnogobrojni podatci koji jasno ukazuju na zabrinjavajuće slabu provedbu preventivnih zahvata u suzbijanju zlorporabe alkohola kod mladih jer kod ispitanika nije formiran stav protiv pijenja alkoholnih pića.

Dobiveni rezultati pokazuju izrazito zabrinjavajuću sliku konzumacije alkohola od strane učenika i učenica nama susjedne države. Moglo bi se reći da se zlorporaba proširila na gotovo sve učenike i učenice ovog uzrasta. Očito je da se pijenje alkohola, čak i povremeno opijanje, tolerira i drži društveno prihvatljivim ponašanjem mladeži, jer se sankcionira isključivo kad mladi pod utjecajem alkohola učine druga društveno kažnjiva djela. Dobiveni podatci su uspoređeni s nekim rezultatima ESPAD istraživanja provedenog u Europskoj uniji i Hrvatskoj 2007. godine koji su pokazali da hrvatska mladež konzumira alkohol iznad europskog prosjeka (od visokog sedmog mjesta 2003. tijekom zadnjih pet godina "popela" se u neslavnu skupinu prvih triju mjesta). Istraživanje provedeno u susjednoj državi pretežno među Hrvatima, ali i učenicima drugih nacionalnosti (Bošnjaci, Srbi) pokazuje da je i među učenicima hrvatske manjine situacija jednako dramatična kao i u Hrvatskoj. Teško je oduprijeti se dojmu da su tranzicijske teškoće na ovim prostorima u svom najgrubljem obliku najviše pogodile mlade.

KLJUČNE RIJEČI: *alkohol, prevencija, srednja strukovna škola, učenici, zlorporaba*

1. UVOD

Mnogobrojna istraživanja u nas i svijetu ukazuju na zabrinjavajući porast konzumiranja i zlouporabe alkohola kod adolescenata (Kapetanović Bunar, 1985; Hudolin, 1989; Miliša, Takšić, 1995; Itković, Bilan, 1995; Jurišić, Petani-Panza, 2001; Breitenfeld, 2003; Buljan, Thaller, 2003; Bognar, 2005; Robins i sur. 1984; Hasin i sur., 1990; Bushman, Cooper, 1990; White, 1997; Shapiro, 2001, i mnoga druga). Sva istraživanja pokazuju približno identične rezultate - mladi u Hrvatskoj vrlo rano počinju piti, preko 90% dječaka i 87% djevojčica probali su alkohol u dobi do 15 godina; preko 45% dječaka i 26% djevojčica opilo se tri i više puta; 35% dječaka i 18% djevojčica piju alkohol šest i više puta tijekom mjeseca, a naglom pijenju više žestokih pića odjednom sklono je oko 40% dječaka i 30% djevojčica (Kuzman, ESPAD, 2003). Posljedice su gotovo nesagledive: najveći broj kriminalnih djela mladih povezan je s konzumiranjem alkohola; gotovo 50% nesreća u saobraćaju sa smrtnim posljedicama prouzročili su mladi vozači ispod 23 godine pod utjecajem alkohola; samoubojstva mladih u pravilu su povezana s konzumiranjem alkohola; agresivno ponašanje i vandalizam mladeži često su potaknuti alkoholom; učenici koji učestalo konzumiraju alkohol postižu slabiji uspjeh, napuštaju školu, nerijetko konzumiraju i opojne droge; mladi skloni kockanju, prekomjernom bavljenju računalom, ovisnosti o seksu, kupovanju i slično, uz te aktivnosti često piju alkohol. Ovako široku zastupljenost alkohola kod mladih jednim dijelom podupiru društveni običaji i opća društvena tolerancija pijenja alkohola, a više od toga mehanizam djelovanja alkohola. Dok konzumenti vjeruju da ih alkohol emocionalno ili socijalno potiče, dotle alkohol obično djeluje kao disinhibitor – on smanjuje inhibicije za postupke koji se nerado ili nikako ne čine u trijeznom stanju i istovremeno ometa kognitivne postupke za uviđanje realne situacije. Pod utjecajem alkohola osoba obično reagira intenzivnije i agresivnije, što svakako ovisi o količini popijenog pića. Stoga ne iznenađuje statistika kriminala i drugih oblika poremećenog ponašanja mladih pod utjecajem alkohola.

Nužno je, dakle, prevenirati zlouporabu alkohola u društvenoj zajednici, a kod mladeži potaknuti sve preventivne mehanizme kako bi se spriječila bilo kakva uporaba. U tom pravcu usmjereni su i ciljevi Svjetske zdravstvene organizacije. U prijedlogu, tzv. Target No 12, se navodi da niti u jednoj zemlji konzumiranje čistog alkohola po glavi stanovnika ne bi smjelo prijeći 6 litara godišnje. (Podatci iz 1990. godine pokazuju da je ovaj odnos u gotovo svim zemljama Europske unije znatno iznad predloženog, npr. u Austriji 10,60; Belgiji 10,30; Francuskoj 16,00; Italiji 12, 80; Luksemburgu 14,30; Mađarskoj 11,50; Nizozemskoj 9,10; Portugalu 13,50; Njemačkoj 12,40; Španjolskoj 14,00; Švicarskoj 10,60; Hrvatskoj oko 12,00 itd.). Prijedlog Svjetske zdravstvene organizacije nije represivan, on propagira umjereno pijenje odraslih i potpunu apstinenciju maloljetnika. Države koje su ozbiljno pristupile prevenciji zlouporabe alkohola zadnjih desetak godina poduzele su mjere zaštite svoje mladeži primjenom novih zakona, koje su dale pozitivne rezultate. U Hrvatskoj, na žalost, nema pozitivnih pomaka, a napose zabrinjavaju rezultati najnovijeg ESPAD istraživanja po kojem mladi u Hrvatskoj piju više od prosjeka ESPAD zemalja, a jednak trend hrvatskog "prestizanja" europskog prosjeka opaža se i kod opijanja mladeži. Mladi u Hrvatskoj ne piju samo učestalo nego i količinski puno i nema naznaka o smanjenju takva trenda (Kuzman i sur., ESPAD, 2007/2008., Zagreb, 2009). Našim istraživanjem željeli smo dobiti uvid u stanje u susjednoj državi, na području naseljenom pretežno hrvatskim stanovništvom.

2. NEKI POKAZATELJI O ZLOUPORABI ALKOHOLA MEĐU UČENICIMA HRVATSKE MANJINE KOJI POHAĐAJU SREDNJU STRUKOVNU ŠKOLU U BOSNI I HERCEGOVINI (ZUCKERMAN ITKOVIĆ, KOLAK, 2008)

METODA

Osnovni cilj istraživanja bio je utvrditi pijenje alkohola i učestalost opijanja učenika hrvatske manjine koji pohađaju srednju strukovnu školu, te ukazati na uzroke, motive i neke druge varijable usko povezane s uživanjem alkoholnih pića. Postavljena je glavna hipoteza da učenici strukovnih škola učestalo konzumiraju alkohol i da se relativno često opijaju. U skladu s ciljevima postavljeni su zadatci istraživanja:

- utvrditi postotak učenika koji konzumiraju alkohol (rijetko, često, trajno)
- utvrditi razliku u konzumaciji alkohola između muške i ženske populacije
- utvrditi dob početnog konzumiranja alkohola
- utvrditi razliku konzumiranja alkohola između mlađih ili starijih učenika
- utvrditi učestalost konzumiranja alkohola
- utvrditi učestalost opijanja
- evidentirati najčešće konzumirana pića
- utvrditi u kojim situacijama mladi najčešće piju
- utvrditi uzroke i motive uživanja alkohola
- utvrditi koliko je alkohol dostupan maloljetnicima

Temeljni instrument istraživanja bio je standardizirani anketni upitnik sastavljen od pitanja zatvorenog tipa (Upitnik u prilogu). Istraživanje je provedeno u centrima za strukovna zanimanja u više srednjih škola na području Dalmacije, na uzorku podjednagog broja muških i ženskih učenika različitih struka, u osam razreda (po dva razredna odjeljenja svake godine školovanja, N= 200). Za statističku obradbu koristio se Pearsonov hi-kvadrat test (razlika razdioba nominalnih i ordinarnih podataka); Fisherov egzaktni test koristio se pri manjku očekivanih frekvencija kod usporedbi varijabli; Pearsonov koeficijent korelacije koristio se za određivanje značajnosti korelacije kontinuirane varijable i ordinarnih varijabli. Za prikaz raspodjele kontinuiranih varijabli korištena je aritmetička sredina i standardna devijacija.

REZULTATI

Tablica 1. Distribucija ispitanika prema dobi i spolu

Spol		Dobne skupine			Ukupno
		13-14 god.	15-16 god.	17-19 god.	
muški	broj	2	33	43	78
	%	2,6%	42,3%	55,1%	100,0%
ženski	broj	1	57	64	122
	% 1	,8%	46,7%	52,5%	100,0%
Ukupno	broj	3	90	107	200
	%	1,5%	45,0%	53,5%	100,0%

Ukupno je ispitano 78 mladića i 122 djevojke, svi su bili grupirani u tri grupe prema dobi. Nisu utvrđene statistički značajne razlike u dobi učenika muškog i ženskog spola (hi-kvadrat - 1,322; P - 0,601, Fisherov egzaktni test).

Tablica 2. Obitelj (potpuna ili krnja)

		Broj ispitanika	Postotak
Valid	s oba roditelja	165	82,5
	s majkom	26	13,0
	s majkom (razvedena)	2	1,0
	s ocem	2	1,0
	s ocem (razveden)	1	,5
	sa starateljem	4	2,0
	Ukupno	200	100,0

Dobiveni rezultati pokazuju statistički značajnu razliku, odnosno da najviše učenika živi s oba roditelja (hi-kvadrat=637,780; df=5; P<0,001). Razlozi zbog kojih neki učenici žive samo s majkom ili ocem, te kod staratelja, su smrt drugog roditelja ili razvod roditelja.

Tablica 3. Uključenost učenika u neku od izvanškolskih aktivnosti

		Broj ispitanika	Postotak
Valid	da	99	49,5
	ne	100	50,0
	Ukupno	199	99,5
Missing	System	1	,5
	Ukupno	200	100,0

Podatci pokazuju da ne postoji značajna razlika između učenika uključenih u izvanškolske aktivnosti, i onih koji nisu uključeni (hi-kvadrat - 0,005; df -1; P - 0,943). Dobiven je podatak da 50% učenika nije uključeno u izvanškolske aktivnosti, odnosno da škola nema nikakav uvid niti utjecaj u provođenje njihova slobodnog vremena.

Tablica 4 . Školski uspjeh učenika u prethodnom razredu

		Broj ispitanika	Postotak
Valid	1	4	2,0
	2	5	2,5
	3	39	19,5
	4	97	48,5
	5	55	27,5
	Ukupno	200	100,0

Učenici srednje strukovne škole u većini postižu vrlo dobar (48,5%) i odličan uspjeh (27,5%), blizu 20% ih je s dobrim uspjehom, a oko 2% s dovoljnim i nedovoljnim uspjehom. Statistički značajna razlika ukazuje da su u većini učenici s vrlo dobrim uspjehom ($\chi^2=149,900$; $df=4$; $P<0,001$). Ovako visok prosjek školskog uspjeha jednim je dijelom pokazatelj blažeg kriterija ocjenjivanja učenika strukovnih škola u odnosu na druge srednje škole.

Tablica 5 . Podatci o eksperimentiranju s alkoholom

Spol		Jeste li ikada popili alkoholno piće ?		Ukupno
		Da	Ne	
muški	broj	77	1	78
	%	98,7%	1,3%	100,0%
ženski	broj	118	4	122
	%	96,7%	3,3%	100,0%
Ukupno	broj	195	5	200
	%	97,5%	2,5%	100,0%

Čak 98,7% mladića i 96% djevojaka probalo je ili eksperimentiralo s alkoholom, s jednakom učestalosti mladića i djevojaka ($\chi^2=0,175$; $df=1$; $P=0,650$, Fisherov egzaktni test). Podatci ukazuju na veliku dostupnost alkohola bez obzira na zakonsku zabranu prodaje alkoholnih pića maloljetnicima, odnosno na potpuni izostanak preventivnih mjera. Na to ukazuju i podatci o dobi prvog konzumiranja alkohola, koja je u prosjeku između 15 i 16 godina, što se poklapa s vremenom prvih noćnih izlazaka mladih.

Tablica 6 . Dob prvog konzumiranja alkohola

Spol		Dob prvog popijenog pića			Ukupno
		13-14	15-16	17-19	
muški	broj	25	21	2	48
	%	52,1%	43,8%	4,2%	100,0%
ženski	broj	35	56	3	94
	%	37,2%	59,6%	3,2%	100,0%
Ukupno	broj	60	77	5	142
	%	42,3%	54,2%	3,5%	100,0%

Nije utvrđena statistički značajna razlika u dobi početnog konzumiranja alkohola između mladića i djevojaka ($\chi^2=3,360$; $P=0,180$, Fisherov egzaktni test), a može se tvrditi da su gotovo svi ispitanici prije punoljetnosti konzumirali alkohol.

Tablica 7. Učestalost pijenja

Dobna skupina	Koliko često pijete?					Ukupno
	Uopće ne pijem	2-3 puta godišnje	2-3 puta mjesečno	2-3 puta tjedno	svakog dana	
13-14 god.	0	2	1	0	0	3
%	0,0%	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%
15-16 god.	13	38	35	4	0	90
%	14,4%	42,2%	38,9%	4,4%	0,0%	100,0%
17-19 god.	9	22	55	19	2	107
%	8,4%	20,6%	51,4%	17,8%	1,9%	100,0%
Ukupno	22	62	91	23	2	200
%	11,0%	31,0%	45,5%	11,5%	1,0%	100,0%

Podatci pokazuju da postoji statistički značajna razlika između dobi ispitanika i učestalosti pijenja alkohola (hi-kvadrat=23,072; df=8; P=0,001, Fisherov egzaktni test). Alkohol se vrlo rijetko konzumira u dobi od 13 do 14 godina, i to samo 2-3 puta godišnje. U dobi od 15 do 16 godina 42,3% ispitanika konzumira alkohol 2-3 puta godišnje, ali i 2-3 puta mjesečno (38,9%). Ispitanici od 17 do 19 godina najčešće piju 2-3 puta mjesečno (51,4%); u toj dobi puno ih je veći broj koji piju svaki tjedan (17,8%), a 2-3 puta godišnje pije njih 20,6%. Utvrđena je značajna pozitivna korelacija između dobi i učestalosti ispijanja alkohola. (Pearsonov koeficijent - 0,334; P<0,001).

Tablica 8. Čestina opijanja

Spol	Koliko se često opijate?					Ukupno
	Uopće se ne opijam	2-3 puta godišnje	2-3 puta mjesečno	2-3 puta tjedno	svaki dan	
muški	29	28	15	5	1	78
%	37,2%	35,9%	19,2%	6,4%	1,3%	100,0%
ženski	83	30	7	1	0	121
%	68,6%	24,8%	5,8%	,8%	,0%	100,0%
Ukupno	112	58	22	6	1	199
%	56,3%	29,1%	11,1%	3,0%	,5%	100,0%

Blizu 30% ispitanika opija se 2-3 puta godišnje; 11,1% opija se 2-3 puta mjesečno, a 3% se opija 2-3 puta tjedno. Jedan ispitanik je odgovorio da se opija svaki dan. Utvrđena je statistički značajna razlika u čestini opijanja između mladića i djevojaka (hi-kvadrat=24,129; df=4; P<0,001, Fisherov egzaktni test). Ženski se spol uopće ne opija u 68,6% slučajeva, za razliku od muškog spola koji se uopće ne opija u 37,2% slučajeva. Rezultati pokazuju da se mladići i učestalije opijaju više puta mjesečno i tjedno.

Tablica 9. Vrsta alkohola koji se najčešće konzumira

Spol	Vrste alkohola						Ukupno
	pivo	vino	likeri	žestoka pića	ne pijem	više odgovora	
muški	49	7	2	12	6	2	78
%	62,8%	9,0%	2,6%	15,4%	7,7%	2,6%	100,0%
ženski	18	51	25	8	15	5	122
%	14,8%	41,8%	20,5%	6,6%	12,3%	4,1%	100,0%
Ukupno	67	58	27	20	21	7	200
%	33,5%	29,0%	13,5%	10,0%	10,5%	3,5%	100,0%

Pivo je najpopularnije alkoholno piće među mladićima, a vino među djevojkama. Čak 62,8% mladića najčešće konzumira pivo, odnosno 14,8% djevojaka. Za vino kao najčešće konzumirano piće izjasnilo se 9% mladića i 41,8% djevojaka. Muškarci obično smatraju da su likeri više "ženska" pića te je postotak mladića koji piju likere 2,6%, a djevojaka 20,5%. Za žestoka pića se općenito smatra da su malo više "muška", a postotak mladića koji rado piju žestoka pića je 15,4%. Postotak djevojaka koje rado piju žestoka pića je 6,6%. Osim piva i vina kao "najomiljenijih" pića, ispitanici su zaokruživali i druge vrste pića koja rado konzumiraju, pa se može zaključiti da adolescenti piju ono alkoholno piće koje im je dostupno. Tome u prilog ide i izjava jednog ispitanika da mu je pivo najdraže piće, ali pije i ostala, što ovisi o situaciji, mogućnosti izbora, društvu i raspoloženju.

Tablica 10. Situacije u kojima adolescenti rado konzumiraju alkohol

U kojim situacijama		Spol		Ukupno
		muški	ženski	
za vrijeme jela	broj	0	4	4
	%	,0%	100,0%	100,0%
u gostima	broj	1	2	3
	%	33,3%	66,7%	100,0%
s prijateljima	broj	71	100	171
	%	41,5%	58,5%	100,0%
ne pijem	broj	6	15	21
	%	28,6%	71,4%	100,0%
više odgovora	broj	0	1	1
	%	,0%	100,0%	100,0%
Ukupno	broj	78	122	200
	%	39,0%	61,0%	100,0%

Rezultati pokazuju da je popularnost i privlačnost uživanja alkohola s prijateljima najviše zastupljena. Pijenje alkohola u društvu vršnjaka postalo je općeprihvaćeno i uobičajeno ponašanje mladih, oni drže da ih alkohol zbližava, olakšava komunikaciju, slobodnije izražavanje i ponašanje. Nisu ustanovljene statistički značajne razlike

između ženskog i muškog spola vezano za učestale situacije konzumiranja alkohola (hi-kvadrat=4,628; df=4; P=0,326, Fisherov egzaktni test).

Tablica 11. Najčešći razlozi pijenja alkohola

		Spol		Ukupno
		muški	ženski	
bolje raspoloženje	broj	6	17	23
	%	26,1%	73,9%	100,0%
zabava	broj	42	49	91
	%	46,2%	53,8%	100,0%
običaj, uz jelo	broj	0	5	5
	%	,0%	4,1%	100,0%
kad imam poteškoće	broj	0	5	5
	%	,0%	4,1%	100,0%
društvo	broj	11	13	24
	%	45,8%	54,2%	100,0%
ne pijem	broj	6	15	21
	%	28,6%	71,4%	100,0%
više odgovora	broj	13	18	31
	%	41,9%	58,1%	100,0%
Ukupno	broj	78	122	200
	%	39,0%	61,0%	100,0%

Čak 53,8% djevojaka i 46,2% mladića piju radi zabave, iz čistog hedonizma, a približno isti postotak konzumira alkohol kako bi postali sastavni dio određenog društva u kojem svi piju. Alkohol je prema dobivenim podacima sastavni dio života mladih i najčešće sredstvo postizanja "dobre zabave". Djevojke su sklone piti kako bi "podigle" svoje raspoloženje (73,9%). Znatno manji broj adolescenata pije uz jelo, kao dijela obiteljske tradicije. Djevojke znatno učestalije piju alkohol kad imaju poteškoća, dok niti jedan mladić nije izjavio da pije zbog tog razloga. Nisu utvrđene statistički značajne razlike između ženskog i muškog spola vezane za razloge konzumiranja alkohola (hi-kvadrat=10,912; df=6; P=0,080, Fisherov egzaktni test).

Tablica 12 . Dostupnost alkohola adolescentima

	Broj ispitanika	%
pitaju za godine	8	4,0
traže osobnu	1	,5
lako kupim	162	81,0
Total	171	85,5
Missing System	29	14,5
Ukupno	200	100,0

Ozbiljno zabrinjava podatak da 81% adolescenata lako kupuje alkohol. Razlika u odnosu na ostale varijable dostupnosti je značajna (hi-kvadrat -290,561; df - 2; $P < 0,001$). Ovaj podatak jasno govori da se u pravilu ne poštuje zabrana prodaje alkoholnih pića maloljetnicima niti se zbog kršenja zakona snose posljedice.

Tablica 13 . Obiteljska situacija i učestalost konzumiranja alkohola.

		Koliko često pijete?					Ukupno
		uopće ne pijem	2-3 puta godišnje	2-3 puta mjesečno	2-3 puta tjedno	svakog dana	
Živi:	s oba roditelja	13	43	74	18	2	150
	%	8,7%	28,7%	49,3%	12,0%	1,3%	100,0%
	s majkom	2	14	5	3	0	24
	%	8,3%	58,3%	20,8%	12,5%	,0%	100,0%
	s majkom (razvedena)	0	1	1	0	0	2
	%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
	s ocem	0	0	2	0	0	2
	%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	s ocem (razveden)	0	1	0	0	0	1
	%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	sa starateljem	0	1	1	0	0	2
	%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
Ukupno		15	60	83	21	2	181
%		8,3%	33,1%	45,9%	11,6%	1,1%	100,0%

Dobiveni rezultati pokazuju da nema statistički značajne razlike s obzirom na obiteljsku situaciju u kojoj adolescenti žive i učestalost konzumiranja alkohola (hi-kvadrat=26,076; df=20; $P=0,338$, Fisherov egzaktni test), odnosno približno isti postotak učestalosti pijenja alkohola adolescenata koji žive s oba roditelja i onih koji žive s jednim roditeljem.

Tablica 14. Školski uspjeh u odnosu na učestalost konzumiranja alkohola.

			Koliko često pijete?					Ukupno
			uopće ne pijem	2-3 puta godišnje	2-3 puta mjesečno	2-3 puta tjedno	svakog dana	
Uspjeh	1	broj	0	2	1	1	0	4
		%	,0%	50,0%	25,0%	25,0%	,0%	100,0%
	2	broj	1	1	2	1	0	5
		%	20,0%	20,0%	40,0%	20,0%	,0%	100,0%
	3	broj	3	7	18	6	0	34
		%	8,8%	20,6%	52,9%	17,6%	,0%	100,0%
	4	broj	3	29	47	9	1	89
		%	3,4%	32,6%	52,8%	10,1%	1,1%	100,0%

	5	broj	8	21	15	4	1	49
		%	16,3%	42,9%	30,6%	8,2%	2,0%	100,0%
Ukupno		broj	15	60	83	21	2	181
		%	8,3%	33,1%	45,9%	11,6%	1,1%	100,0%

Podatci pokazuju da nema statistički značajne razlike između školskog uspjeha i učestalosti konzumiranja alkohola (hi-kvadrat=23,074; df=16; P=0,068, Fisherov egzaktni test). Dakle, podjednako konzumiraju alkohol ili se opijaju učenici s odličnim i vrlo dobrim uspjehom te oni sa slabijim ocjenama.

Tablica 15. Bavljenje nekom izvanškolskom aktivnosti u odnosu na učestalost konzumiranja alkohola

		Koliko često pijete?					Ukupno
		Uopće ne pijem	2-3 puta godišnje	2-3 puta mjesečno	2-3 puta tjedno	svakog dana	
Baviš li se nekom izvanškolskom aktivnosti?	da	7	34	37	6	1	85
	%	8,2%	40,0%	43,5%	7,1%	1,2%	100,0%
	ne	8	25	46	15	1	95
	%	8,4%	26,3%	48,4%	15,8%	1,1%	100,0%
Ukupno		15	59	83	21	2	180
%		8,3%	32,8%	46,1%	11,7%	1,1%	100,0%

Dobiveni podatci pokazuju da nema statistički značajne razlike u konzumiranju alkohola između učenika koji se bave nekom izvanškolskom aktivnosti i onih koji se ne bave izvanškolskim aktivnostima (hi-kvadrat=5,943; df=4; P=0,176, Fisherov egzaktni test). Pijenje alkohola među mladima prisutno je bez obzira na to jesu li zaokupljeni nekom izvanškolskom aktivnosti ili nisu. Može se zaključiti da kod naših ispitanika nije formiran stav protiv konzumiranja alkohola, odnosno da su izostale školske sustavne preventivne aktivnosti oko suzbijanja konzumiranja alkohola.

3. ZAKLJUČAK

Istraživanje je potvrdilo glavnu hipotezu da adolescenti koji pohađaju srednju strukovnu školu u velikom broju konzumiraju alkoholna pića i da se relativno često opijaju.

S obzirom na postavljene zadatke istraživanja gotovo svi dobiveni podatci su poražavajući i pokazuju da škola i društvena zajednica značajno zanemaruju prevenciju zlouporabe alkohola kod mladih:

- 97,5% adolescenata je kušalo alkohol, a tek 2,5% nije (U ESPAD istraživanju iz 2007. godine postotak za adolescente u Hrvatskoj iznosio je 84%);
- 98,7% mladića i 96,7% djevojaka je kušalo alkohol, što pokazuje da nema razlike u konzumaciji alkohola između mladića i djevojaka (Ovo je jedno od prvih istraživanja u kojemu su mladići i djevojke potpuno izjednačeni u eksperimentiranju s alkoholom);

- vrijeme početnog konzumiranja alkohola je u dobi od 13 do 14 godina, što pokazuju i istraživanja u Hrvatskoj.

Rezultati koji slijede sukladni su s podacima većine istraživanja u Hrvatskoj i svijetu:

- alkohol se vrlo rijetko konzumira u dobi od 13 do 14 godina, i to samo 2-3 puta godišnje; u dobi od 15 do 16 godina 42,3% ispitanika pije alkohol 2-3 puta godišnje, ali i 2-3 puta mjesečno (38,9%); ispitanici u dobi od 17 do 19 godina najčešće piju 2-3 puta mjesečno (51,4%) i, za razliku od ostalih dobnih skupina, puno veći broj u ovoj dobi pije svaki tjedan (17,8%), te svaki dan 1,9% ;
- 29,1% ispitanika se opija 2-3 puta godišnje; 11,1% ih se opija 2-3 puta mjesečno, 3,0 % ispitanika se opija 2-3 puta tjedno, te 0,5% opija se svaki dan. Značajno je da djevojke učestalije daju odgovor (68,6%) da se uopće ne opijaju, za razliku od mladića koji se uopće ne opijaju u 37,2% slučajeva; mladići se učestalije opijaju od djevojaka i 2-3 puta mjesečno, odnosno i 2-3 puta tjedno;
- najomiljenije alkoholno piće među mladićima je pivo (33,5%); na drugom mjestu je vino koje preferiraju djevojke (29,0%), zatim liker (13,5%) te žestoka pića (10,0%);
- najveći postotak ispitanika alkohol pije s prijateljima (85,5%); za vrijeme jela alkohol pije 2,0% ispitanika te u gostima 1,5% ispitanika;
- radi zabave alkohol pije 45,5% ispitanika, zbog društva i radi boljeg raspoloženja približno isti postotak ispitanika, kad imaju poteškoća 2,5%;
- 81,0% ispitanika kupuje alkohol bez poteškoća;
- najviše ispitanika koji konzumiraju alkohol živi s oba roditelja (82,5%), a na drugom su mjestu oni koji žive samo s majkom zbog smrti oca (13,0%).

Ovakvo drastična prisutnost alkohola u životu mladih lako je objašnjiva. Život u sredini koja ne osuđuje pijenje alkohola, bilo zbog nedovoljne brige ili zbog komercijalnih razloga, najbolji je motiv mladima da i sami počnu piti. Osim što oslobađa od stresa, konzumiranje alkohola ujedno je i način "boljeg" zabavljanja i provođenja slobodnog vremena mladih. Tempo suvremenog života od mladih zahtijeva povećane tjelesne, intelektualne, psihičke, emocionalne i socijalne aktivnosti. Napori, odricanja, strahovi, pritisci, prevelika očekivanja i krize zasigurno utječu na stvaranje sklonosti mladih prema konzumiranju alkohola kao obliku bijega od životne realnosti ili kao načinu međusobnog zbližavanja i ravnopravne pripadnosti vršnjačkim skupinama. Međutim, ono što začuđuje i na što ozbiljno upozorava ovo istraživanje jest činjenica da društvena zajednica, unatoč drastičnim posljedicama pijenja alkohola, slabo, gotovo nikako ne provodi prevencije, odnosno da još uvijek ignorira pojavu zlouporabe alkohola kod mladih.

4. LITERATURA

Bastašić, Z. (1995) *Pubertet i adolescencija*, Zagreb, Školska knjiga.

Bognar, L. (2005) Pedagoški aspekt problema ovisnosti kod mladih, *Pedagogijska istraživanja*, 37; 1, str. 113-125.

- Breitenfeld, D. (2003) Oglašavanje alkohola na tržištu, u: Golik-Gruber, V. (ur.) *Zbornik stručnih radova alkohološkog glasnika*, Zagreb: KLA Zagreb.
- Buljan, D., Thaller, V. (2003) Fetusni alkoholni sindrom (FAS), u: Golik-Gruber, V. (ur.), *Zbornik stručnih radova alkohološkog glasnika*, Zagreb: KLA Zagreb.
- Davison, G. C., Neale, J. M. (1999) *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Delević, Ž. (1988) *Kako preživeti alkoholizam muža: socijalno psihijatrijski aspekti alkoholizma muža*, Beograd: Eksportpres.
- Horvat, N. (2003) *O alkoholizmu: što, kako i zašto*, Varaždin: Stanek.
- Hudolin, V. (1989) *Alkoholno piće i mladi*, Zagreb: Školska knjiga.
- Hudolin, V. (1982) *Što je alkoholizam*, Zagreb: JUMENA.
- Itković, Z., Nenadić-Bilan, D. (1995) *Obitelj, škola, droga*, Zadar: Zadarska tiskara.
- Kapetanović Bunar, E. (1985) *Alkoholizam – život na dva kolosijeka*, Ljubljana: ČGP DELO.
- Kuzman, M. (2003) *Zlouporaba alkohola i droga kod mladeži*, Zagreb: Zavod za javno zdravstvo.
- Manenica, B. (1994) *Ovisnosti*, Zagreb: August Šenoa.
- Markotić-Bogavčić, G. (1993) Alkoholizam i agresivno ponašanje, *Socijalna psihijatrija*, 21(1-2), str. 83-88.
- Mesić, M. i Petani-Panza S. (2002) *Koliko učenika s područja Zadra uzima cigarete, alkohol, travu i teže droge i koliko često?*
- Mihaljević, J. (2003) *Ovisnost o drogi i alkoholu: bolest – liječenje – prevencija*, Livno: Matica hrvatska, Mladež HDZ-a BiH.
- Nazor, M. (1998) Zlouporaba alkohola među sednjoškolcima u Splitu, *Školski vjesnik*, 47 (1), str. 15-22.
- Rimac, I. (2006) Alko-groznica subotnje večeri, *Jutarnji list*: 2. lipnja.
- Shapiro, S. (2001) *Alkohol i ostale droge*, Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Stanić, I. (1993) Srednjoškolci i konzumiranje alkohola, *Školski vjesnik*, 43 (1), str. 39-48.
- Šverko, B. (1995) *Psihologija - udžbenik za gimnazije*, Zagreb: Školska knjiga.
- Mladi za mlade (1999) *Alkohol - život je previše dragocjen da biste ga utopili*, Zagreb: Klinika za dječje bolesti Zagreb.
- Tobler, G. (1987) *Život bez alkohola*, Beograd: Odeljenje za hrišćansku umerenost.
- Topić, E. (2001) *Metabolizam alkohola i biokemijski učinci*, Zagreb: Medicinski fakultet, str. 11-24.
- Ziherl, S. (1990) *Kako svladati alkohol*, Ljubljana – Zagreb: Založba Mladinska knjiga.
- Wolfl, D. (1994) *Alkoholizam, Što je to?*, Zagreb: Alineja.

5. PRILOG

ANKETNI UPITNIK

Dragi učenici,
molim vas da iskreno popunite ovaj anketni upitnik jer će se podatci koristiti samo u istraživačke svrhe. Anketni upitnik je anoniman i ne može se znati što ste odgovorili. Zaokružite slovo ispred odgovora za koji se odlučite ili odgovor upišite na praznu crtu. Zahvaljujem na susretljivosti, iskrenosti i suradnji.

- 1) Koliko imaš godina? _____
- 2) Kojeg si spola?
 - a) muškog –M
 - b) ženskog –Ž
- 3) S kim živiš?
 - a) s oba roditelja
 - b) s majkom (otac umro)
 - c) s majkom (razvedeni roditelji)
 - d) s ocem (majka umrla)
 - e) s ocem (razvedeni roditelji)
 - f) sa starateljem (nemam roditelje)
- 4) Baviš li se nekom izvanškolskom aktivnosti ?
 - a) da
 - b) ne
- 5) Kakav si uspjeh postigao/ postigla u prethodnom razredu?
 - a) odličan
 - b) vrlo dobar
 - c) dobar
 - d) dovoljan
 - f) nedovoljan
- 6) Jesi li ikada popio/ popila kakvo alkoholno piće?
 - a) da
 - b) ne
- 7) S koliko si godina popio/popila prvo alkoholno piće?
 - a) _____
 - b) nisam pio/ pila

- 8) Koliko često piješ alkoholna pića?
- a) uopće ne pijem
 - b) 2-3 puta godišnje
 - c) 2-3 puta mjesečno
 - d) 2-3 puta tjedno
 - e) svaki dan
- 9) Koliko se često opijaš?
- a) nikada
 - b) 2-3 puta godišnje
 - c) 2-3 puta mjesečno
 - d) 2-3 puta tjedno
 - e) svaki dan
- 10) Koje je tvoje najomiljenije alkoholno piće?
- a) pivo
 - b) vino
 - c) likeri
 - d) žestoka pića
 - e) uopće ne pijem
- 11) U kojim situacijama obično piješ?
- a) za vrijeme jela
 - b) u gostima kad me ponude
 - c) s prijateljima (zabave, rođendani...)
 - d) uopće ne pijem
- 12) Zbog čega najčešće piješ alkoholna pića?
- a) radi boljeg raspoloženja
 - b) radi zabave
 - c) radi osjećaja sigurnosti
 - d) radi običaja, uz jelo
 - e) kad sam tužan/ tužna ili imam poteškoća
 - f) radi društva
 - g) uopće ne pijem
- 13) Kada želiš kupiti alkoholno piće, dolazi do problema jer:
- a) pitaju te koliko imaš godina
 - b) traže ti osobnu iskaznicu
 - c) lako kupiš alkoholno piće

ALCOHOL ABUSE AMONG STUDENTS OF
VOCATIONAL HIGH SCHOOLS

SUMMARY

In this study we examine the basic characteristics of the problem of alcohol abuse among adolescents attending vocational high school. The study was conducted from February to April 2008, among students of the Vocational High School in the city of Vitez (Bosnia and Herzegovina) in which, according to the newest statistics (June, 2009), more than 60% of the population is Croatian. The random sample consisted of 200 students of both genders and of various age groups, school grades and family situations. The aim of the study was to obtain as complete a picture of alcohol consumption among students of vocational high school as possible, which would include answers to a range of questions, from the amount of alcohol students occasionally or regularly drank, the frequency of drunkenness, to the differences between males and females, the type of alcohol most often consumed, the relationship between drinking and school grades, family situation, leisure time activities and others. A standardized questionnaire made for the purpose of this study was used. The results confirmed the main hypothesis that was made, that students of vocational high school consume a considerable amount of alcohol and get drunk relatively often. Also, a large amount of data was obtained which clearly indicates an alarmingly low success rate for preventive measures to stop the abuse of alcohol among youngsters because the subjects had not formed an opinion against drinking alcoholic beverages.

The results obtained paint an extremely worrying picture of alcohol consumption among male and female students in our neighboring country. It could be said that alcohol abuse has spread among almost all students of this age group. It is obvious that drinking alcohol, and even occasional inebriation, is tolerated and viewed as socially acceptable behavior for youngsters, because it is sanctioned exclusively when youngsters under the influence of alcohol perpetrate other socially punishable acts. The data obtained were compared to some results from the ESPAD study conducted in the European Union and Croatia in 2007 which showed that Croatian youngsters were above the European average in alcohol consumption (from a high seventh place in 2003 during the last five years they "climbed" to the infamous group of top three places). The study conducted in our neighboring country mainly among Croatians but also among students of other nationalities (Bosnians, Serbs) shows that the situation among students of the Croatian minority is as dramatic as it is in Croatia. It is hard to resist the impression that the hardships of transition in the region has fallen upon youngsters in its worst form.

KEY WORDS: *abuse, alcohol, prevention, students, vocational high school*

Prijevod sažetka na engleski jezik: David Veskadijaga

